

संघ, प्रदेश र स्थानीय तह कृषि क्षेत्र सम्बन्ध समिक्षा कार्यप्रक्रिया २०८०

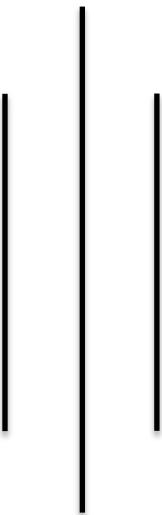

नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौँ

संघ, प्रदेश र स्थानीय तह कृषि क्षेत्र समब्वय सम्बन्धी कार्यप्रक्रिया

२०८०

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौं

**नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौं**

२०८०

फोन नं. : ०-९४२९९६६५
फ्रेक्स नं. : ०१-४२९९९३५
वेबसाइट : www.moald.gov.np

विषय-सूची

परिच्छेद-१

संक्षिप्त नाम र परिभाषा १

परिच्छेद-२

कार्यप्रक्रियाको आवश्यकता र उद्देश्य ४

परिच्छेद-३

योजना तर्जुमा सम्बन्धी व्यवस्था ५

परिच्छेद-४

संयुक्त कृषि क्षेत्र समीक्षा २०

परिच्छेद-५

समन्वय तथा पृष्ठपोषण २६

अनुसूचीहरू

अनुसूची-१

कृषि विकास कार्यक्रमको वर्गीकरण ३७

अनुसूची-२

स्थानीय तहले प्रदेशमा पठाउने कृषि विकास योजना ३८

अनुसूची-३

प्रदेशले गर्ने कृषि विकास कार्यक्रमको वर्गीकरण ३९

अनुसूची-४

प्रदेशले संघमा पठाउने कृषि विकास योजना ४०

अनुसूची-५

पूर्वाधार आयोजनाको आधारभूत विवरण ४१

अनुसूची-६

विषयगत विभागले गर्ने लेखाजोखा (एप्राइजल) ४२

अनुसूची-७

कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा केन्द्रीय समिति ४३

अनुसूची-८

कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा प्राविधिक समिति ४४

अनुसूची-९

कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा सञ्चालन प्रदेश समिति ४५

अनुसूची-१०

विषयगत (कृषि तथा पशुपन्ध्री विकास) समितिको संरचना ४६

अनुसूची-११

सचिवस्तरीय केन्द्रीय कृषि विकास प्राविधिक समितिको संरचना ... ४७

संघ, प्रदेश र स्थानीय तह कृषि क्षेत्र समन्वय सम्बन्धी कार्यप्रक्रिया, २०८०

प्रस्तावना: संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले कृषि क्षेत्रमा संयुक्त र समन्वयात्मक ढङ्गले कार्य गरी कृषि क्षेत्रका राष्ट्रिय लक्ष्य र स्थानीय आवश्यकता परिपूर्ति गर्न संघ, प्रदेश र स्थानीय तह (अन्तरसम्बन्ध तथा समन्वय) ऐन, २०७७ को दफा २२ मा नेपाल सरकारको सम्बन्धित विषयक कार्यक्षेत्र रहेका मन्त्रीको अध्यक्षतामा विषयगत समितिको गठन हुने व्यवस्था गरिएको र सोही ऐनको दफा २३ को खण्ड (ख) मा "क्षेत्रगत योजना, नीति तथा कार्यक्रममा एकरूपता, निरन्तरता एवम् गुणस्तरीयता कायम गर्न तथा कानुन, योजना, नीति एवम् रणनीतिहरूको कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता ल्याउन यस समितिले आवश्यक समन्वयको कार्य गर्नेछ" भनी उल्लेख गरिएको सन्दर्भमा उल्लिखित समन्वयको कार्यलाई ऐनको मर्म र भावना अनुसार कृषि क्षेत्रको योजना तर्जुमा, संयुक्त समीक्षा, समन्वय, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई व्यवस्थित बनाउन वाञ्छनीय भएकाले विषयगत समितिबाट सिफारिस भए अनुसार कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयबाट यो कार्यप्रक्रिया जारी गरिएको छ।

परिच्छेद-१ संक्षिप्त नाम र परिभाषा

- संक्षिप्त नाम, प्रारम्भ:** (१) यस कार्यप्रक्रियाको नाम "संघ, प्रदेश र स्थानीय तह कृषि क्षेत्र समन्वय कार्यप्रक्रिया, २०८०" रहेको छ।
(२) यो कार्यप्रक्रिया मन्त्रालयबाट स्वीकृत भएको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ।

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वीकृत

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यप्रक्रियामा,

- क) "कार्यप्रक्रिया" भन्नाले संघ, प्रदेश र स्थानीय तह कृषि क्षेत्र समन्वय कार्यप्रक्रिया, २०८० सम्झनुपर्दछ ।
- ख) "किसान" भन्नाले कृषिलाई पेसा वा व्यवसाय बनाई आफ्नो जैविकोपार्जन गर्ने व्यक्तिलाई सम्झनुपर्दछ र सो शब्दले त्यस्तो व्यक्तिमा आश्रित परिवारका सदस्य समेतलाई जनाउँछ ।
- ग) "कृषि उत्पादन" भन्नाले उत्पादकले उत्पादन वा सङ्कलन गरेको बाली, बागवानी, च्याउ, मौरी, रेसम, पशुआहारा, पशुपन्छी, मत्स्य, खेती गरिएको गैरकाष्ठ वन पैदावार, जडीबुटी र सोसँग सम्बन्धित अप्रशोधित, अर्धप्रशोधित, प्रशोधित उपज, वस्तु, पदार्थ, बीउ र नक्षलाई सम्झनुपर्दछ ।
- घ) "कृषि पूर्वाधार" भन्नाले कृषि उत्पादन, बजार प्रवर्द्धन तथा प्रशोधनमा उपयोग हुने भौतिक पूर्वाधारलाई सम्झनुपर्दछ ।
- इ) "कृषि बजार" भन्नाले कृषि उत्पादन सामग्री, कृषि उत्पादन, सोको सङ्कलन, स्तरीकरण, भण्डारण, प्रारम्भिक प्रशोधन तथा सेवा विक्री वितरण गर्न स्थापित हाटबजार, थोकबजार, खुद्राबजार, सङ्कलन केन्द्र, अनलाइन बजार तथा कृषि उपज तथा वस्तु विशेषका बजारहरू सम्झनुपर्दछ ।
- च) "कृषि सामग्री" भन्नाले कृषि उत्पादनका लागि आवश्यक हुने स्रोत, साधन वा उपकरण सम्झनुपर्दछ र सो शब्दले कृषि उत्पादनका लागि आवश्यक पर्ने बीउ, बेर्ना, नक्ष, बीज, सिमेन, भ्रुण, हार्मोन, रासायनिक तथा प्राङ्गारिक मल, दाना, औषधी, विषादी, रसायन, जैविकी, पोषण सामग्री, पशुपन्छीको आहारा, सेवा तथा भौतिक संरचना समेतलाई सम्झनुपर्दछ ।

- छ) "कृषि" भन्नाले बाली, बागवानी, च्याउ, मौरी, रेसम, पशुआहारा, पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य उपज, वस्तु, पदार्थ उत्पादन, उद्योग एवम् व्यवसाय लगायतका समग्र प्रणालीलाई जनाउँदछ। सो शब्दले बीउ तथा नक्ष उत्पादन, खेती गरिएको गैहकाष वन पैदावार र जडीबुटी समेतलाई सम्झनुपर्छ।
- ज) "जिल्ला कार्यालय" भन्नाले सम्बन्धित प्रदेशको जिल्ला स्थित कृषि, पशुपन्छी तथा मत्स्य क्षेत्र हेर्ने कार्यालय सम्झनुपर्दछ।
- झ) "प्रदेश मन्त्रालय" भन्नाले सम्बन्धित प्रदेशको कृषि पशुपन्छी तथा मत्स्य क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालय सम्झनुपर्दछ।
- ज) "प्रदेश समिति" भन्नाले प्रदेशको कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयका माननीय मन्त्रीको अध्यक्षतामा गठित केन्द्रीय प्रदेश कृषि विकास समितिलाई सम्झनुपर्दछ।
- ट) "प्रमुख विकास साझेदार" भन्नाले विकास साझेदार खाद्य सुरक्षा समूहबाट सिफारिस भई आएका पाँच विकास साझेदारलाई जनाउँछ।
- ठ) "मन्त्रालय" भन्नाले सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय सम्झनुपर्दछ।
- ड) "विषयगत समिति" भन्नाले संघ, प्रदेश र स्थानीय तह (अन्तरसम्बन्ध तथा समन्वय) ऐन, २०७७ को दफा २२ बमोजिम सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयका माननीय मन्त्रीको अध्यक्षतामा गठित केन्द्रीय कृषि तथा पशुपन्छी विकास समितिलाई सम्झनुपर्दछ।

८) "समन्वय" भन्नाले कृषि क्षेत्रमा योजना तर्जुमा, संयुक्त समीक्षा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धमा अन्तर सरकारी लगायत सरोकारवालाहरूसँगको समन्वयलाई जनाउँदछ ।

परिच्छेद-२

कार्यप्रक्रियाको आवश्यकता र उद्देश्य

- ३. उद्देश्य:** यस कार्यप्रक्रियाको आवश्यकता र उद्देश्य देहायअनुसार रहेको छः
- क) नेपालको संविधानले राज्यशक्तिको प्रयोग संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले गर्ने गरी एकल तथा साझा अधिकारको बाँडफाँड गरेअनुरूप तीनै तहको अन्तरसम्बन्ध, सहकार्य, सहअस्तित्व र समन्वय कायम गर्न जारी प्रदेश र स्थानीय तह (अन्तर सम्बन्ध तथा समन्वय) ऐन, २०७७ कार्यान्वयन गर्न ।
 - ख) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत गरिएको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनले नेपालको संविधानको अनुसूची-५, ६, ७, ८ र ९ मा उल्लेख गरिएको संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट प्रदान गरिने सेवा र विकासका कार्यहरूको समन्वय गर्न ।
 - ग) तीन तहका सरकारबीच कृषि क्षेत्र सम्बन्धी दीर्घकालीन सोच, राष्ट्रिय प्राथमिकता र स्थानीय आवश्यकता अनुरूपका नीति, योजना तथा वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, समीक्षा, अनुगमनमा प्रभावकारी समन्वय र सहकार्य गरी कृषि क्षेत्रको राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्त गर्न ।
 - घ) वर्तमानमा कृषि क्षेत्रको संस्थागत र संरचनागत विकास, प्रविधि विकास तथा विस्तार, नियमन, कृषि उत्पादन सामग्रीको आपूर्ति तथा व्यवस्थापन, कृषि पूर्वाधार विकास, मूल्य शृङ्खला सुधार, अध्ययन,

अनुसन्धान र तथ्याङ्क व्यवस्थापन लगायतका क्षेत्रलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन ।

- ड) कृषि क्षेत्रको समग्र विकासको प्रक्रियालाई समुचित दिशा प्रदान गर्नका लागि राष्ट्रिय प्राथमिकता र स्थानीय आवश्यकता अनुरूप तीनै तहका सरकारहरूबीच योजना तर्जुमा, अनुगमन, समीक्षा तथा प्रभावकारी समन्वयको संयन्त्र सहितको विधि-पद्धतिको स्थापना गर्न ।
- च) तीनै तहमा कृषि विकासका कार्यक्रमहरूलाई राष्ट्रिय लक्ष्य पूरा गर्नेतर्फ निर्देशित गर्नु, कृषि क्षेत्रको छारिएर रहेका साधनस्रोतलाई परिपूरक रूपले उपयोग गरी बढी प्रतिफलमूलक बनाउन ।
- छ) कार्यप्रक्रियालाई संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट योजना तर्जुमा, समीक्षा, समन्वय, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको मापदण्डका रूपमा कार्यान्वयन गर्नुका साथै प्रदेश स्थित कृषि क्षेत्र हेत्मने मन्त्रालय र स्थानीय तहहरूले आवश्यकता अनुरूप यसलाई विस्तार गरी लागू गर्न ।

परिच्छेद-३

योजना तर्जुमा सम्बन्धी व्यवस्था

४. अन्तर तह योजना तर्जुमा पद्धति: (१) संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले राष्ट्रिय कृषि नीति लगायत कृषि क्षेत्रसँग सम्बन्धित नीतिहरू, राष्ट्रले अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा गरेको प्रतिवद्धता, कृषि विकास रणनीति तथा राष्ट्रिय आवधिक योजनामा उल्लिखित प्राथमिकताहरू प्रदेश र स्थानीय तहको योजनामा समेत समाहित गर्नुपर्नेछ ।
- (२) प्रदेश र स्थानीय तहका योजना र प्राथमिकताहरूको समग्र स्वरूप राष्ट्रिय योजनाका लक्ष्यहरूमा प्रतिविम्बित गर्नुपर्नेछ ।

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वौकृत

(३) कृषि विकासको योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई तीनै तहका कृषि विकासका संरचनावीच अन्तरसम्बन्धित बनाई कृषि विकासको राष्ट्रिय लक्ष्य पूरा गर्न योगदान पुग्ने गरी गर्नुपर्नेछ ।

५. योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमाका आधारहरू: (१) तीन वटा तहहरूले संविधानको अनुसूचीहरू-५, ६, ७, ८ र ९ अनुसार आ-आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र र साझा अधिकारको क्षेत्रभित्र रही कृषि विकास सम्बन्धी योजना, बजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दा देहायका विषयहरूलाई आधार लिनुपर्ने छः

- क) संविधानले निर्दिष्ट गरेको कृषि क्षेत्रको मूल मर्म,
- ख) तीनै तहका सरकारहरूका लागि कार्य विस्तृतीकरणले तोकेका क्षेत्रहरू,
- ग) नेपाल सरकारबाट जारी गरिएका कृषि क्षेत्रसँग सम्बन्धित नीतिहरू,
- घ) कृषि र भूमि सम्बन्धित विद्यमान राष्ट्रिय र प्रादेशिक नीतिहरू,
- ड) कृषि विकास रणनीति (२०१५-२०३५),
- च) राष्ट्रिय, प्रादेशिक दीर्घकालीन र आवधिक योजनाहरू,
- छ) मध्यमकालीन खर्च संरचना,
- ज) दिगो विकास लक्ष्यहरू,
- झ) सङ्घीय र प्रादेशिक सरकारहरूले जारी गरेका मार्गदर्शनहरू,
- ञ) नेपाल सरकारले अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा जनाएका प्रतिवद्धताबाट सिर्जित दायित्वहरू,
- ट) संघ र प्रदेश सरकारले अवलम्बन गरेका अन्य नीतिहरू,
- ठ) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन (२०७४) लगायत विद्यमान कानून र ऐनहरू,
- ड) कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षाबाट आएका विषयहरू,
- ढ) अन्य सान्दर्भिक विषयहरू ।

(२) उपदफा (१) बाहेक राष्ट्रिय योजना आयोगले तयार गरेका मार्गदर्शनमा समावेश भएका विभिन्न प्रावधानलाई तीनै तहका सरकारहरूले आफ्नो कृषि विकास कार्यक्रम तथा बजेट तयारी क्रममा ध्यान दिनुपर्नेछ । राष्ट्रिय अनुगमन र मूल्याङ्कन दिग्दर्शन, २०७५; प्रादेशिक योजना दिग्दर्शन, २०७५; प्रदेश अनुगमन र मूल्याङ्कन दिग्दर्शन, २०७५ र स्थानीयस्तरका योजना मार्गनिर्देशनहरू, २०७५ र संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कार्य जिम्मेवारीमा पर्ने विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको वर्गीकरण तथा बाँडफाँड सम्बन्धी मापदण्ड, २०७६ लगायतका मार्गनिर्देशक दस्तावेजहरू कृषि विकासका कार्यक्रम अन्तर्गतका बजेट तर्जुमा, अनुगमन र मूल्याङ्कनका आधारका रूपमा लिनुपर्ने छ ।

६. राष्ट्रिय प्राथमिकताहरूको निर्धारण: (१) कृषि तथा पशुपन्ची विकास मन्त्रालयले प्रमुख बाली तथा वस्तुहरूको उत्पादन, उत्पादकत्व, राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा, कृषि व्यापार, अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता, चालु नीति र आवधिक योजनाहरूको विश्लेषणका आधारमा वार्षिक रूपमा कृषि क्षेत्रका राष्ट्रिय प्राथमिकताहरूको निर्धारण गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राथमिकताहरूको निर्धारण गर्दा राष्ट्रिय योजना आयोग, प्रदेश मन्त्रालय तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरूबीच समन्वय गर्नुपर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम प्राथमिकताहरू देहायका प्रमुख क्षेत्रभित्र योगदान गर्ने हुनुपर्ने छः

क) प्रमुख खाद्यान्न बालीहरूमा आत्मनिर्भर हुने राष्ट्रिय लक्ष्य पूरा गर्ने

धान, गहुँ, मकैको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउने कार्यक्रमहरू,

ख) पशुपन्ची तथा मत्स्य क्षेत्रमा देशलाई आत्मनिर्भर बनाउने उद्देश्य बमोजिमका कार्यक्रमहरू,

- ग) खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको सुनिश्चिततामा योगदान पुर्याउने कार्यक्रमहरू,
- घ) रोजगारी, आर्थिक विकास तथा गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुर्याउने कार्यक्रमहरू,
- ङ) तरकारी तथा फलफूल खेतीको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउने कार्यक्रमहरू,
- च) कृषिमा आधारित उद्योगका लागि आवश्यक कच्चा पदार्थ उत्पादन गर्ने कार्यक्रमहरू,
- छ) निर्यात हुने र भइरहेका कृषि उपज तथा वस्तु तथा वस्तुको उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रमहरू,
- ज) दिगो विकास, जलवायुमैत्री कृषि प्रणालीको प्रवर्द्धन र कृषि जैविक विविधता, वातावरणीय संरक्षण तथा सम्वर्द्धन गर्न सधाउ पुर्याउने कार्यक्रमहरू,
- झ) कृषि उपज तथा वस्तु उत्पादन सहकारी, समूहहरूको क्षमता विकास तथा यस्ता समूह सहकारीको उत्पादनलाई उद्योगसँग जोड्ने कार्यक्रमहरू,
- ञ) अनुसन्धान एवम् नवीन प्रविधिको विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरू,
- ट) खाद्य स्वच्छता सम्बन्धी कार्यक्रमहरू र
- ठ) कृषि अनुसन्धानबाट प्राप्त नया प्रविधिहरू कृषक समक्ष पुर्याउने कार्यक्रमहरू।
- (४) उपदफा (१) बमोजिम मन्त्रालयले राष्ट्रिय प्राथमिकताहरूको निर्धारण वा अद्यावधिक मद्दसिर महिनाभित्र गरी सक्नुपर्नेछ ।

(५) उपदफा (१) र (३) अनुसार निर्धारण भएका प्राथमिकता क्षेत्रमा लगानी गर्न मन्त्रालयले विकास साझेदारहरू, निजी क्षेत्र तथा सहकारी क्षेत्रसमेतको बैठक गरी समन्वय गर्नुपर्नेछ।

(६) उपदफा (१) र (३) अनुसार निर्धारण भएका प्राथमिकता क्षेत्रमा लगानी गर्नु तीन तहका सरकारहरू, विकास साझेदारहरू, निजी क्षेत्र तथा सहकारी क्षेत्र समेतको दायित्व हुनेछ।

७) योजना तर्जुमाका चरणहरू: संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले राष्ट्रिय लक्ष्य, प्रादेशिक र स्थानीय आवश्यकता पूरा हुने गरी कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गर्दा तपसिलका चरणहरू पालना गर्नुपर्नेछ;

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले संयुक्त रूपमा गर्नुपर्ने योजना तर्जुमाको समय तालिका

चरणहरू र जिम्मेवारी	समय सीमा
कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयले मन्त्रालयका मा. मन्त्रीज्यूको अध्यक्षतामा गठित समितिबाट आगामी आ.व. को लागि कृषि क्षेत्रका राष्ट्रिय प्राथमिकताहरू निर्धारण गरी स्वीकृत गर्ने। (जिम्मेवारी: सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय)	मार्चिसर १५ गतेभित्र
कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयले निर्धारण गरेका कृषि क्षेत्रका राष्ट्रिय प्राथमिकताको आधारमा सम्बन्धित तहले गर्नुपर्ने प्रमुख कार्यक्रमहरूको सूची (प्रस्तावित सर्तार्त कार्यक्रमहरूको दायरा समेत) तयार गरी प्रदेश मन्त्रालय र स्थानीय तहलाई अनुरोध गर्ने। (जिम्मेवारी: सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय)	पुष महिनाभित्र
स्थानीय तहहरूले स्थानीय आवश्यकता, सम्भाव्यता र राष्ट्रिय प्राथमिकताहरूको संयोजन गरी कृषि विकास कार्यक्रमको वार्षिक तथा आवधिक कार्ययोजना र बजेटको प्रक्षेपण तयार गरी अनुसूची-१ अनुसार वर्गीकरण गर्ने। (जिम्मेवारी: स्थानीय तहहरू)	माघ महिना १५ गतेभित्र

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वौकृत

चरणहरू र जिम्मेवारी	समय सीमा
स्थानीय तहले कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न प्रदेश मन्त्रालय र कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालयबाट माग गर्नुपर्ने कार्यक्रम गतिविधिहरू तथा बजेट अनुसूची-२ अनुसार प्रदेश मन्त्रालयमा पठाउने। (जिम्मेवारी: स्थानीय तहहरू)	माघ महिनाभित्र
प्रदेश मन्त्रालयहरूले प्रादेशिक आवश्यकता, सम्भाव्यता, स्थानीय तहको माग र राष्ट्रिय प्राथमिकता तथा राष्ट्रिय लक्ष्यहरू समेतको संयोजन गरी कृषि विकास कार्यक्रमको तर्जुमा सम्बन्धमा अन्तर मन्त्रालय तथा विकास साइंडेवरहरूसँग समन्वय गरी वार्षिक तथा आवधिक कार्ययोजना र बजेटको प्रक्षेपण तयार गरि अनुसूची-३ अनुसार वर्गीकरण गर्ने। (जिम्मेवारी: प्रदेश कृषि क्षेत्र हेतु मन्त्रालय)	फागुन महिना भित्र
प्रदेश कृषि क्षेत्र हेतु मन्त्रालयले संघले गर्नुपर्ने प्रकृतिका कार्यक्रम वा प्रदेशको स्रोतले मात्र नपुग्ने कार्यक्रम कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालयमा माग गर्नुपर्ने कार्यक्रम गतिविधिहरू र बजेट अनुसूची-४ र ५ अनुसार कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालयमा पठाउने। (जिम्मेवारी: प्रदेश कृषि क्षेत्र हेतु मन्त्रालय)	चैत महिनाको १५ गतेभित्र
कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालयले अन्तरमन्त्रालय, निजी क्षेत्र तथा विकास साइंडेवरहरूसँग समन्वय गरी प्रदेश मन्त्रालयबाट (स्थानीय तहको समेत समेटेर) माग भई आएका कार्यक्रमहरू र सङ्घीय मन्त्रालयले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमहरूको कार्ययोजना तयार गर्नुपर्ने छ। प्रदेश र स्थानीयस्तरबाट माग भएका कार्यक्रमहरूको अनुसूची-६ अनुसार सम्बन्धित विभागस्तरमा विज्ञहरूको कमिटि गठन गरी प्राविधिक लेखाजोखा (Appraisal) गरी अन्तिम रूप दिनु पर्नेछ। (सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय)	चैत मसान्तभित्र

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वीकृत

चरणहरू र जिम्मेवारी	समय सीमा
<p>कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालयले प्रदेश मन्त्रालय र स्थानीयबाट आएका कार्यक्रमहरूमध्ये सम्बन्धित आर्थिक वर्षमा सञ्चालन गर्न सकिने कार्यक्रम र सोका लागि सम्बन्धित स्थानीय तह र प्रदेश मन्त्रालयले गर्नुपर्ने पूर्व तयारीको खाका, सह लगानी र कार्य सञ्चालन मोडेल सहित प्रदेश मन्त्रालय र स्थानीय तहलाई अनुरोध गरी पठाउने। प्रस्तावित आर्थिक वर्षमा सञ्चालन गर्न नसकिने भएमा अर्को आर्थिक वर्षको लागि प्राथमिकता सूचीमा राखी सम्बन्धित प्रदेश र स्थानीय तहलाई जानकारी गराउने। (जिम्मेवारी: सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय)</p>	वैशाख १५ गतेभित्र
<p>कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालयले प्रदेश मन्त्रालय र स्थानीयतहबाट माग भई आएका कार्यक्रमहरूका लागि सशर्त विनियोजन भएको बजेटको जानकारी प्रदेश मन्त्रालय तथा स्थानीय तहमा गराउने। (जिम्मेवारी: सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय)</p>	प्रदेशलाई जेठ २० गतेभित्र र स्थानीयलाई जेठ मसान्तभित्र

- d. सङ्घीय बजेट र कार्यक्रम तर्जुमा: (१) बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले सरोकारवाला निकायहरूबीच छलफलबाट प्राप्त सुझावहरू, कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षाबाट प्राप्त सिफारिसहरू, मन्त्रालयस्तर विकास समस्या समाधान समिति र राष्ट्रियस्तर विकास समस्या समाधान समितिका बैठकहरूबाट प्राप्त सुझाव, निर्देशनहरू तथा स्थानीय तहहरूको लागि समेत प्रदेशबाट सिफारिस भई आएका सशर्त अनुदानमा सञ्चालन गर्नुपर्ने कार्यक्रमहरू र संसदीय समितिहरू विशेष गरी कृषि, सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समितिका सुझावहरू र पृष्ठपोषणहरू समेतका आधारमा कार्यक्रम बजेट पूर्व मार्गदर्शन तयार गर्नुपर्नेछ

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वौकृत

र यसरी तयार गरिएको मार्गदर्शन मन्त्रालयले मातहतका निकाय र प्रदेशमा पठाउनु पर्नेछ । प्रदेशले उक्त मार्गदर्शन स्थानीय तहलाई जानकारी दिनुपर्नेछ ।

(२) कार्यक्रम बजेट पूर्व मार्गदर्शन तयार गर्दा कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालयले निम्न प्रमुख क्षेत्रहरूमा केन्द्रित गर्नुपर्नेछः

- क) बीउ-विजन, कृषि उत्पादनका सामग्री तथा स्रोत केन्द्र, विषादी र कीटनाशक, पशु चिकित्सा औषधी, चरन व्यवस्थापन, जैविक प्रविधि, खाद्य सुरक्षा र कृषि विकास लगायतका विभिन्न आयामहरूलाई व्यवस्थित गर्न अनुकूल वातावरण सिर्जना गर्न आवश्यक राष्ट्रिय नीति, कानून र मापदण्डहरूको निर्माण सम्बन्धी कार्यक्रमहरू ।
- ख) कृषि उपज तथा वस्तुहरू आयात तथा निर्यात नियमन, कृषि सामग्रीको आयात तथा निर्यात एवम् वितरण प्रणालीको नियमन, स्रोत केन्द्रको नियमन, पशु चिकित्सा सेवाहरू, खाद्य स्वच्छता नियमन, बालीनाली तथा पशुपन्धी सम्बन्धित आनुवांशिक स्रोतको प्राप्ति, व्यवस्थापन, प्रयोग तथा आदान प्रदान सम्बन्धी नियमन र अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूसँगको सम्बन्धको नियमनसँग सम्बन्धित प्रमुख नियामक कार्यहरूसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरू ।
- ग) कृषि उत्पादन सामग्रीहरू उन्नत बीउ-विजन, उन्नत नक्ष, उत्पादन एवम् वितरण प्रणाली, रासायनिक मलको आयात, वितरण र नियमनका कार्यहरू कृषि तथा पशुपन्धी बीमा र कृषि वस्तुहरूको न्यूनतम समर्थन मूल्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरू ।
- घ) राष्ट्रिय गुणस्तर र कृषि उत्पादन, बीउ-विजन, दाना पशुऔषधी, खोप र पशु नक्षसँग सम्बन्धित नियमन कार्यक्रमहरू ।
- ड) कृषि क्षेत्रको व्यापार घाटा न्यूनीकरण गरी निर्यात प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक पूर्वाधार र अन्य सम्बन्धित कार्यक्रमहरू ।

- च) कृषि र पशुधनको सम्बद्धन र विकास सम्बन्धी अध्ययन, कृषि जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बद्धन तथा प्रयोग, अनुसन्धान र प्रविधि विकासका कार्यक्रमहरू।
- छ) कृषि तथ्याङ्क सङ्कलन, व्यवस्थापन तथा प्रकाशन सम्बन्धी कार्यक्रमहरू।
- ज) नेपाल सरकार कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनले निर्धारण गरेका र नेपाल सरकारले तोकेका अन्य कार्यक्रमहरू।
- झ) संघबाट प्रदेश र स्थानीय तहको सहकार्यमा सञ्चालन हुने विशेष कार्यक्रमहरू।
- ज) संघबाट सशर्त अनुदानमा सञ्चालन हुने कार्यक्रमको अनुगमन मूल्याङ्कन तथा प्रभावकारिता अध्ययन सम्बन्धी कार्यक्रमहरू।
- (३) सङ्घीय मन्त्रालयले बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा निम्न चरणहरू अनुसरण गर्नुपर्नेछः

सङ्घीय निकायले गर्ने सङ्घीय योजना तर्जुमाका चरणहरू

चरणहरू	समय सीमा
प्रथम चरण: कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय, योजना तथा विकास सहायता समन्वय महाशाखाले गत आर्थिक वर्षको वास्तविक खर्च र चालू आर्थिक वर्षको विनियोजनमा आधारित भई बजेट प्रक्षेपण गर्ने र नयाँ प्राथमिकताका क्षेत्रहरू, परियोजनाहरू पहिचान गर्ने।	कार्तिक महिनाभित्र
दोस्रो चरण: बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले नीति, रणनीति आवधिक योजना, राष्ट्रिय लक्ष्य तथा सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्थी मन्त्रीको अध्यक्ष हुने विषयगत समितिले स्वीकृत गरेका प्राथमिकताहरू, कृषि क्षेत्र संयुक्त समिक्षाबाट प्राप्त सिफारिसहरू, मन्त्रालयस्तर विकास समस्या समाधान समिति र राष्ट्रियस्तर विकास समस्या समाधान समितिका बैठकहरूबाट प्राप्त निर्देशनहरू, संसदीय	पुष १५ गतेभित्र

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वौकृत

चरणहरू	समय सीमा
समितिहरू विशेष गरी कृषि, सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समितिको सुझाव र पृष्ठपोषणहरू समेत सम्बोधन हुने गरी पूर्व-कार्यक्रम बजेट मार्गदर्शन तयार गर्नुपर्नेछ। साथै कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयले निर्धारण गरिएका कृषि क्षेत्रका राष्ट्रिय प्राथमिकता आधारमा सम्बन्धित तहले गर्नुपर्ने प्रमुख कार्यक्रमहरूको सूची (प्रस्तावित संशर्त कार्यक्रमहरूको दायरा समेत) तयार गरी प्रदेश कृषि हेतु मन्त्रालय र स्थानीय तहलाई अनुरोध गर्ने।	
तेस्रो चरणः कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयले पूर्व बजेट मार्गदर्शन अनुसार मातहतका निकायहरूलाई बजेट र कार्यक्रमको कच्चेवारी तयार गर्न निर्देशन दिनुपर्नेछ।	माघ महिना १५ गतेभित्र
चौथो चरणः कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयले राष्ट्रिय योजना आयोगबाट प्राप्त मार्गदर्शन, बजेट सीमा, पूर्व-मार्गदर्शन, स्थानीय तह र प्रदेशबाट प्राप्त कार्यक्रम समेतको आधारमा अन्तिम मार्गदर्शन तयार गरी कार्यक्रम पेश गर्न मातहतका निकायहरूलाई निर्देशन दिनुपर्नेछ।	फागुन १५ गतेभित्र
पाँचौ चरणः विभाग अन्तरगतका निकायहरूको हकमा सम्बन्धित विभाग र मन्त्रालय मातहतका निकायहरूको हकमा मन्त्रालयले राष्ट्रिय आवधिक योजना र कृषि तथा पशुपन्थी क्षेत्रसँग सम्बन्धित दिगो विकास लक्ष्य र कृषि विकास रणनीतिले निर्धारण गरेका लक्ष्य तथा राष्ट्रिय प्राथमिकताको कसीमा राखेर कार्यक्रमहरूको परीक्षण गर्नुपर्नेछ। उपरोक्त आधारसँग बढी तात्त्वमेल र तुलनात्मक रूपमा बढी प्रतिफल दिने कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता क्रममा राखी कार्यक्रम बजेट तयार गर्नुपर्नेछ। सोही अनुसार कार्यक्रम प्रविष्ट गर्न सम्बन्धित निकायहरूलाई निर्देशन गर्नुपर्नेछ। प्रस्ताव गरिएको स्रोतले नपुग्ने कार्यक्रम गतिविधिहरूमध्ये महत्वपूर्ण गतिविधिहरूको सूची गरी क्रमागत रूपमा सम्बोधन गर्नुपर्नेछ।	चैत १५ गतेभित्र

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वौकृत

चरणहरू	समय सीमा
छैठौं चरण: सम्बन्धित निकायहरूले कार्यक्रम गतिविधिहरू सञ्चालनको लागि प्रस्तावित बजेटको पर्याप्तता, बैमासिक विभाजन, ईकाइ र लक्ष्यहरूको उपयुक्तताको तार्किक चेक जाँच गरी आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरी मन्त्रालयको तर्फबाट अन्तिम रूप दिनुपर्नेछ । यसरी अन्तिम रूप दिइएको कार्यक्रमलाई LMBIS मा प्रविष्ट गर्नुपर्नेछ ।	चैत मसान्तभित्र
सातौं चरण: अर्थ मन्त्रालयमा छलफल भई अर्थ मन्त्रालयको तर्फबाट समेत कार्यक्रम बजेटको अन्तिम स्वरूप तयार हुनेछ ।	वैशाख पहिलोदेखि अन्तिम हमासम्म
आठौं चरण: LMBIS मा प्रविष्ट गरी कार्यक्रम स्वीकृत भए पश्चात प्रदेश र स्थानीय तहमा सर्त अनुदानमा हस्तान्तरण गरिने कार्यक्रमहरूको जानकारी सम्बन्धित प्रदेश र स्थानीय तहमा पठाउनु पर्नेछ ।	प्रदेशलाई जेठ २० गतेभित्र र स्थानीय तहलाई जेठ मसान्तभित्र

९. प्रदेश तहमा कृषि क्षेत्रको योजना तर्जुमा: (१) राष्ट्रिय लक्ष्य, प्राथमिकता, प्रादेशिक आवश्यकता र सम्भाव्यता तथा स्थानीय तहहरूका आवश्यकता र प्राथमिकताको समुचित सम्बोधन, समायोजन गरी प्रदेश तहमा कृषि विकासका प्राथमिकता निर्धारण तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्ने छ ।

(२) सम्बन्धित प्रदेशका प्राथमिकताहरूलाई गैर-सरकारी, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थाहरूले समेत प्राथमिकता दिनुपर्नेछ ।

(३) प्रदेश कृषि क्षेत्र हेतु मन्त्रालयले तपसिल अनुसारका कार्यक्रममा योजनाहरू केन्द्रित गर्न सक्नेछ:

क) राष्ट्रिय नीति, कानून तथा मापदण्ड कार्यान्वयन एवम् सोअनुरूपको लक्ष्य प्राप्तिका लागि आवश्यक प्रादेशिक कार्यक्रमहरू,

- ख) प्रदेशभित्र बिक्री वितरण हुने कृषि उत्पादन सामग्रीहरू, प्रदान गरिने सेवाहरूको गुणस्तर तथा आपूर्ति सुनिश्चित गर्ने प्रचलित कानुनअनुसारको कार्यक्रमहरू,
- ग) कृषि तथा पशुपन्थीसँग सम्बन्धित स्रोत केन्द्रहरूसँग आवश्यक समन्वय गर्ने तथा गराउने कार्यक्रमहरू,
- घ) प्रादेशिक खाद्य तथा पोषण सुरक्षा प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रमहरू,
- ड) प्रदेशभित्र कृषि बजारको प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक पूर्वाधार विकासका कार्यक्रमहरू,
- च) प्रदेशभित्र कृषि र पशुपन्थीजन्य उत्पादनको प्रशोधन, मूल्य अभिवृद्धि र कृषि उद्योग सम्बन्धी व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने गतिविधिहरूसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरू,
- छ) कृषि अनुसन्धानसँग समन्वय गरी प्रादेशिक महत्त्वका अनुसन्धानका कार्यक्रमहरू,
- ज) कृषि अनुसन्धानबाट सिफारिस भएका उन्नत जात एवम् प्रविधिहरूको प्रवर्द्धन एवम् कार्यमूलक अनुसन्धान (एक्सन रिसर्च) सम्बन्धी कार्यक्रमहरू,
- झ) स्थानीय तहसँग समन्वय गरी सञ्चालन गर्ने कृषि प्रसारका कार्यक्रमहरू,
- ज) कृषि तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन तथा प्रवाह सम्बन्धी कार्यक्रमहरू,
- ट) स्थानीय तहमा कार्यरत कृषि प्राविधिकहरूको क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू,
- ठ) स्थानीय तहलाई कृषि तथा पशुपन्थीको क्षेत्रमा आवश्यक पर्ने विशेषज्ञ सेवा एवम् प्रयोगशाला सेवा उपलब्धता गराउने कार्यक्रमहरू,

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वौकृत

- ड) स्थानीय तहसँग समन्वयका कार्यक्रमहरू,
- ढ) स्थानीय तहबाट प्रदेश मन्त्रालयले सञ्चालन गर्न सिफारिस भई आएका कार्यक्रमहरू,
- ण) राष्ट्रिय प्राथमिकताहरूको लक्ष्य प्राप्तिका लागि प्रदेश अनुकूल आवश्यक कार्यक्रमहरू,
- त) नेपाल सरकार कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनले निर्धारण गरेका र नेपाल सरकारले तोकेका अन्य कार्यक्रमहरू,
- थ) कृषि तथा पशुपन्द्धीजन्य उत्पादनका व्यावसायिक क्षेत्रहरूको विकास गर्ने,
- द) कृषि उत्पादन प्रवर्द्धन गर्न उत्पादक, कृषक समूह तथा सहकारीहरूको परिचालन,
- ध) कृषि प्रसार सम्बन्धी कार्यक्रमहरू,
- न) कृषि बजार सञ्चाल विकासका कार्यक्रमहरू।
- (४) प्रदेश मन्त्रालयले योजना तर्जुमाका चरणहरू तथा प्रक्रिया प्रादेशिक आवश्यकता अनुरूप तयार गर्न सक्नेछन्।

१०. स्थानीय तहमा कृषि क्षेत्रको बजेट कार्यक्रम तर्जुमा: (१) स्थानीय तहहरूले कार्यान्वयन योग्य, प्रतिफलमूलक, दफा ६ उपदफा (३) बमोजिम तोकिएका प्राथमिकता स्थान विशेषको तुलनात्मक लाभ र विविधताका आधारमा कृषि विकासको योजना तर्जुमा गर्ने छन्।

- (२) स्थानीय तहले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमहरू तपसिल अनुसार हुनेछ ।
- क) नीति, कानुन तथा मापदण्डको स्थानीय तहभित्र पालना गराउन सरोकारवालाहरूको क्षमता विकास तथा अनुगमनका कार्यक्रमहरू,

- ख) निजी क्षेत्रको सहकार्यमा स्थानीय तहभित्र विक्री वितरण हुने कृषि उत्पादन सामग्रीहरूमा प्रदान गरिने सेवाहरूको गुणस्तर तथा आपूर्ति सुनिश्चित गर्ने आवश्यक कार्यक्रमहरू,
- ग) स्थानीय खाद्य तथा पोषण सुरक्षा प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रमहरू,
- घ) स्थानीय तहभित्र कृषि बजारको प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक पूर्वाधार विकासका कार्यक्रमहरू,
- ड) स्थानीय सम्भाव्यता अनुरूप कृषि र पशुपन्थीजन्य उत्पादनको प्रशोधन, मूल्य अभिवृद्धि र कृषि उद्योग सम्बन्धी व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रमहरू,
- च) कृषि अनसन्धानबाट सिफारिस भएका उन्नत जातहरू एवम् प्रविधिहरूको प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यक्रमहरू,
- छ) कृषि प्रसार सेवा सञ्चालन तथा सोसाँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरू,
- ज) कृषि तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन तथा प्रवाह सम्बन्धी कार्यक्रमहरू,
- झ) स्थानीय तहमा कार्यरत कृषि प्राविधिकहरूको क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू,
- ज) राष्ट्रिय प्राथमिकता तथा लक्ष्यहरूको लक्ष्य प्राप्तिका लागि स्थानीय तहमा आवश्यक कार्यक्रमहरू,
- ट) व्यावसायिक उत्पादन क्षेत्र विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरू,
- ठ) उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन कृषक समूह तथा सहकारी परिचालनका कार्यक्रमहरू,
- ड) महिला, भूमिहीन, सीमान्तकृत, अपाङ्ग लगायतका राज्यले संरक्षण गर्नुपर्ने वर्ग तथा समुदाय लक्षित कृषि क्षेत्रका कार्यक्रमहरू,

८) नेपाल सरकार कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनले स्थानीय तहले गर्ने भनी तोकिएका कार्यक्रमहरू ।

(३) स्थानीय तहहरूले कृषि क्षेत्रको बजेट कार्यक्रम तर्जुमा गर्न निम्न चरणहरू स्थानीय आवश्यकताअनुसार अनुसरण एवम् अवलम्बन गर्न सक्नेछन्:

क) बस्ती, वडाहरू र पालिकाभित्रका कृषि पकेट क्षेत्रका कृषकहरूको आवश्यकता पहिचान तथा कृषि विकासको सम्भाव्यताको प्रक्षेपण गर्ने ।

ख) कृषि क्षेत्रमा वार्षिक रूपमा परिचालन गरिने समूह, सहकारीको सङ्घर्ष्या र व्यावसायिक उत्पादनको प्रक्षेपण ।

ग) सबै बस्ती, वडाहरू र पालिकाभित्रका कृषि पकेट क्षेत्रबाट प्राप्त कार्यक्रमहरूलाई देहायअनुसार वर्गीकरण गर्ने:

- राष्ट्रिय प्राथमिकता तथा लक्ष्यबमोजिम लक्ष्य प्राप्तिका कार्यक्रमहरू,
- उत्पादन, उत्पादकत्व वृद्धि,
- कृषि विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधार विकास,
- कृषि प्रसार तथा सेवा प्रवाह,
- कृषि उपज तथा वस्तुका लागि बजारीकरण तथा प्रारम्भिक प्रशोधन,
- नयाँ प्रविधि प्रवर्द्धन तथा बालीहरूको क्षेत्रफल विस्तार गरी कार्यक्रमहरूको वर्गीकरण गर्ने,
- पछाडी पेरेका वर्ग तथा समुदाय लक्षित गरिबी न्यूनीकरण तथा रोजगारमूलक कृषि कार्यक्रमहरू,
- विविध ।

- घ) वर्गीकरण गरिएका कार्यक्रमहरूका लागि वार्षिक रूपमा आवश्यक स्रोतको प्रक्षेपण गर्ने ।
- ङ) स्थानीय तहमा प्राप्त हुने बजेटबाट सञ्चालन गर्न सकिने कार्यक्रमका लागि बजेट सुनिश्चित गर्ने ।
- च) प्रदेश तथा संघसँगको साझेदारीमा सञ्चालन हुने तथा स्थानीय तहको बजेट सीमाले सञ्चालन गर्न नसकिने कार्यक्रमहरू र बजेटको प्रक्षेपण गरी कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गरी प्रदेश मन्त्रालयमा पठाउने ।
- छ) पूर्वाधारहरूसँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरूको माग गर्दा पूर्वाधारहरूको स्वामित्व (निजी, सामुदायिक, सामूहिक, सरकारी) निर्माण गरिने स्थान, जग्गा, लागत अनुमान सञ्चालनको सुनिश्चिता र प्रक्रिया तथा आवश्यक प्राविधिक पक्षबारे स्पष्ट गरेर मात्र प्रदेश मन्त्रालयमा पठाउने ।

परिच्छेद-४

संयुक्त कृषि क्षेत्र समीक्षा

- ११. कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा:** संघ, प्रदेश, स्थानीय तह तथा विकास साझेदारहरूबाट सञ्चालित कृषि विकासका योजना तथा कार्यक्रमहरूको राष्ट्रिय प्राथमिकता, प्रादेशिक र स्थानीय आवश्यकताको परिपूर्तिको सन्दर्भमा संघ र प्रदेशले संयुक्त कृषि क्षेत्र समीक्षा गर्नेछ ।
- १२. कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षाको दायरा तथा कार्य:** (१) दफा ११ बमोजिमको संयुक्त कृषि क्षेत्र समीक्षा कार्यक्रमको कार्य क्षेत्रको दायरा देहाय बमोजिम हुनेछ;
- क) संघ, प्रदेश, स्थानीय तह र विकास साझेदारहरूबाट कृषि क्षेत्रको कार्यसम्पादन विश्लेषणका साथै कृषि विकास रणनीति, प्रादेशिक कृषि

- रणनीतिहरू, आवधिक योजना तथा दिगो विकास लक्ष्यको सफल कार्यान्वयनबाट राष्ट्रिय लक्ष्यहरूको प्राप्तिको समीक्षा गर्ने,
- ख) राष्ट्रिय आवधिक योजना, राष्ट्रले अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा गरेको प्रतिवद्धता, कृषि विकास रणनीति र दिगो विकास लक्ष्यका सूचकहरूमा भएका प्रगति मूल्यांकन गर्ने र लक्ष्यहरू पूरा नहुने जस्तो देखिएका सूचकहरूको सन्दर्भमा सुधारका लागि सुझावहरू दिने,
- ग) सम्पन्न भएको आर्थिक वर्षको प्रगति तथा समग्र कृषि क्षेत्र र उपक्षेत्रहरूको अवस्थाको मूल्यांकन गर्ने,
- घ) कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय, विकास साझेदारहरू र सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई नियमित रूपमा एकै ठाउँमा सहभागी गराई कार्यक्रम र प्रमुख सवालहरूमा छलफल गर्नुका साथै सबल र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूको पहिचान गरी प्रभावकारिता अभिवृद्धिका लागि सिफारिस गर्ने,
- ड) दिगो विकास लक्ष्य, कृषि क्षेत्रका नीति, रणनीति, आवधिक योजना र कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आपसी जवाफदेहिता प्रदर्शन, लगानी तथा कार्यक्रममा दोहोरोपना न्यूनीकरण र उपलब्ध स्रोत साधनहरूको नतिजामूलक परिचालनमा मदत गर्ने साथै यस पद्धतिले सङ्घीय, प्रादेशिक र स्थानीय तहहरूलाई समेटेर समन्वयात्मक कृषि क्षेत्र कार्यक्रम/योजना तर्जुमा तथा अनुगमनका लागि सूचनाको स्रोतका रूपमा काम गर्ने,
- च) आउँदो आर्थिक वर्षका लागि कृषि क्षेत्रका प्राथमिकताहरूको सिफारिस तथा कार्ययोजना तयारी गर्ने,

छ) कृषि क्षेत्रका समसामयिक नीतिगत तथा कार्यगत सवालहरू पहिचान र विश्लेषण गरी तिनीहरूको सम्बोधन गर्ने उपायहरू सिफारिस गर्ने र ज) सम्बन्धित विषयहरूको अध्ययन, विश्लेषण तथा अनुसन्धानका लागि सिफारिस गर्नेछ ।

(२) दफा ११ बमोजिमको समीक्षा प्रदेशस्तरमा १ पटक र संघमा १ पटक गर्नुपर्नेछ ।

(३) दफा ११ बमोजिमको संयुक्त कृषि क्षेत्रको समीक्षा पद्धति कार्यान्वयनको समग्र नेतृत्व कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयले गर्नेछ ।

(४) दफा ११ बमोजिमको संयुक्त कृषि क्षेत्रको समीक्षा पद्धतिको कार्यान्वयन प्रदेशस्तरको कृषि तथा पशुपन्थी क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयले गर्नेछ ।

(५) संयुक्त कृषि क्षेत्रको समीक्षा बैठकमा सरोकारवाला केन्द्रीय निकाय, कृषि शिक्षण संस्था, प्रदेश मन्त्रालय, कृषि अनुसन्धान परिषद्, विकास साझेदार, निजी क्षेत्र, नगर तथा गाउँपालिकाको सहभागिता हुनेछ ।

(६) दफा ११ बमोजिमको समीक्षा कार्ययोजनासहितको प्रतिवेदन कार्तिक महिनाभित्र कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयका माननीय मन्त्रीको अध्यक्षतामा बस्ने बैठकबाट स्वीकृत गरी कार्यान्वयन प्रक्रिया अगाडि बढाउनु पर्नेछ ।

(७) दफा ११ बमोजिमको प्रदेशस्तरको समीक्षाको कार्ययोजना सहितको प्रतिवेदन प्रदेशको कृषि तथा पशुपन्थी क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयका माननीय मन्त्रीको अध्यक्षतामा बस्ने बैठकबाट स्वीकृत गरी कार्यान्वयन प्रक्रिया अगाडि बढाउनु पर्नेछ ।

(८) उपदफा (३) र (४) बमोजिमको स्वीकृत कार्ययोजना दफा ८, ९ र १० बमोजिम तर्जुमा गरिने बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गरिनेछ ।

(९) संयुक्त कृषि क्षेत्र समीक्षाका चरणहरूः संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा गरिने संयुक्त कृषि क्षेत्र समीक्षाको समयसीमा देहायअनुसार हुनेछः

चरणहरू	समय
प्रदेशको कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयको जिल्ला स्थित कार्यालयले आफ्नो क्षेत्रमा कार्यरत विकास साझेदारसहित तीनवटा तहबाट सञ्चालन कृषि क्षेत्र सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको संयुक्त समीक्षा गरी प्राप्त संक्षिप्त प्रतिवेदन प्रदेश कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ ।	साउन महिनाभित्र
प्रदेश कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयले वार्षिक रूपमा आफ्नो क्षेत्रमा कार्यरत विकास साझेदारसहित तीनवटै तहबाट सञ्चालित कृषि सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको संयुक्त समीक्षा गरी प्राप्त संक्षिप्त प्रतिवेदन सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयमा पठाउनेछ । यस्तो समीक्षामा सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयबाट समेत सहभागिता हुनेछ ।	भदौ महिनाभित्र
सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयले विकास साझेदारसहित तीनवटै तहबाट कृषि क्षेत्रमा सञ्चालित कार्यक्रमहरू तथा प्रमुख मुद्दाहरूको संयुक्त समीक्षा गरी प्रतिवेदन स्थानीय तह र प्रदेशको कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयमा पठाउनु पर्नेछ ।	असोज महिनाभित्र

१३. संयुक्त कृषि क्षेत्र समीक्षा संस्थागत संरचना: कृषि क्षेत्रको संयुक्त समीक्षा सञ्चालनका लागि देहायको संस्थागत संरचना गरिएको छः

- क) कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयका माननीय मन्त्रीज्यूको अध्यक्षता रहने अनुसूची-७ अनुसारको संयुक्त कृषि क्षेत्र समीक्षा राष्ट्रिय समिति रहनेछ र जसको बैठक कम्तीमा वर्षको एक पटक बस्नेछ ।
- ख) वार्षिक बैठकको पूर्व तयारीका रूपमा कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयका सचिवको अध्यक्षतामा अनुसूची-११ बमोजिमको

समितिको बैठक प्रत्येक आर्थिक वर्षको माघ महिनामा बस्नेछ जसले क्षेत्रगत समीक्षा तथा वार्षिक बैठकका लागि मार्गनिर्देश गर्ने छ ।

- ग) योजना तथा विकास सहायता समन्वय महाशाखाका सह-सचिव संयुक्त क्षेत्रगत समीक्षा समितिको सदस्य-सचिव हुनेछ ।
- घ) कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा पद्धतिलाई कार्यान्वयन गर्न योजना तथा विकास सहायता समन्वय महाशाखाका सहसचिवको अध्यक्षतामा अनुसूची-८ अनुसारको प्राविधिक समिति रहनेछ, जसमा एक विकास साझेदार संस्थाको प्रतिनिधि (पालैपालो गरी) प्राविधिक समितिको सह-अध्यक्ष हुनेछ । समितिमा सम्बन्धित महाशाखा प्रमुखहरू र विकास साझेदारहरूका प्रतिनिधिहरू सदस्य रहनेछन् ।
- ड) कृषि विकास रणनीति समन्वय शाखाका प्रमुख कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा प्राविधिक समितिका सदस्य-सचिव हुनेछन् ।
- च) प्रदेशस्तरमा कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयको माननीय मन्त्री अध्यक्ष रहने गरी अनुसूची-९ अनुसारको कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा समिति रहनेछ । प्रदेशस्तरमा प्रदेशको कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयले तोकेअनुसार सरोकारवाला निकायका पदाधिकारीहरू, कृषि अनुसन्धान परिषद्, कृषिको जनशक्ति उत्पादनमा कार्यरत शिक्षण संस्था, कृषि क्षेत्रमा कार्यरत विकास साझेदारहरू, निजी क्षेत्र, कृषक प्रतिनिधि र नगर/गाउँपालिका प्रमुखको सहभागिता रहनेछ । सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय, विभागहरू र कृषि अनुसन्धान परिषद् समेतबाट यसमा आमन्त्रित रूपमा सहभागिता रहनेछ । यसको बैठक वर्षमा एक पटक संयुक्त कृषि क्षेत्र समीक्षा राष्ट्रिय समितिको बैठक बस्नु अगाडि हरेक प्रदेशमा बस्नेछ ।

१४. कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा सञ्चालन तथा प्रतिवेदनः संयुक्त कृषि क्षेत्रको समीक्षा सञ्चालन तथा प्रतिवेदन देहायअनुसार तयार गरिनेछः

- क) सङ्घीयस्तरको संयुक्त कृषि क्षेत्र समीक्षाका विषयवस्तुहरूमा प्रादेशिक क्षेत्रगत समीक्षाबाट प्राप्त प्रतिवेदनको संक्षेपित प्रतिवेदनमा दिगो विकास लक्ष्य, कृषि विकास रणनीति, आवधिक योजनाका सूचकहरूमा भएको प्रगतिको अवस्था, कृषि क्षेत्रको समग्र उपलब्धि, चुनौती र भविष्यका लागि दिशानिर्देश, आगामी आर्थिक वर्षका प्राथमिकताहरू, सम्पन्न भएको आर्थिक वर्षका लागि तयार गरिएको कार्ययोजनाको प्रगति र स्रोतहरूको परिचालन हुनेछन्। उपर्युक्त विषयहरूमा समूह निर्माण गरी छलफलपश्चात् नयाँ आर्थिक वर्षका लागि विभिन्न उपक्षेत्रका प्राथमिकता र कार्ययोजना तयार गर्नुपर्नेछ र बैठकले उक्त प्राथमिकता र कार्ययोजना स्वीकृत गर्नेछ।
- ख) संयुक्त कृषि क्षेत्र समीक्षा राष्ट्रिय समितिको बैठकको अवधि विषयवस्तुअनुसार दुईदेखि तीन दिनसम्मको हुन सक्नेछ।
- ग) प्रादेशिक कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षाका विषयमा प्रदेशस्तरमा कृषि क्षेत्रको समग्र उपलब्धि, चुनौती र भविष्यका लागि दिशानिर्देश, प्राथमिकताका बाली, वस्तु र क्षेत्रहरू राष्ट्रिय प्राथमिकता तथा प्रादेशिक कृषि विकास रणनीति, दिगो विकास लक्ष्य, आवधिक योजनाका लक्ष्य तथा सूचकहरूमा भएको प्रगति समेटिनेछ। पूर्व कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षामा तयार गरिएको कार्ययोजनाका प्रगति, स्रोतहरूको परिचालन सम्बन्धी प्रस्तुति र तोकिएका अन्य विषयमा समूह निर्माण गरी छलफल पश्चात् नयाँ आर्थिक वर्षका लागि विभिन्न उपक्षेत्रका प्राथमिकता र कार्ययोजना तयार गरिनेछ। बैठकले उक्त प्राथमिकता र कार्ययोजना स्वीकृत

गर्नेछ। कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा सम्पन्न भएको एक महिनाभित्र प्रतिवेदन तयार गरी सङ्घीय मन्त्रालय तथा अन्य सम्बन्धित निकायमा पठाउनु पर्नेछ।

- घ) कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा सम्पन्न भएपश्चात् प्रदेश कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयले तोकेको शाखा/महाशाखा र सङ्घीय मन्त्रालयमा कृषि विकास रणनीति कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन शाखाले संयुक्त रूपमा प्रतिवेदन तयार गर्नेछ।
- ड) कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षाले तयार गरेको प्राथमिकता क्षेत्रहरू तथा कार्ययोजना कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय, प्रादेशिक कृषि मन्त्रालयहरू र विकास साझेदारहरूको वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरिनेछ।
- च) वार्षिक रूपमा कृषि विकास रणनीति समन्वय शाखा र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन शाखाले कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा प्रतिवेदन पौष्ट महिनाभित्र तयार गरी प्रकाशित गर्ने।

परिच्छेद-५

समन्वय तथा पृष्ठपोषण

१५. समन्वय तथा पृष्ठपोषण: कृषि क्षेत्रका संवैधानिक दायित्व र राष्ट्रिय लक्ष्यहरू पूरा गर्न, सेवा र वस्तुको गुणस्तर मापदण्ड कायम गर्न स्थानीय आवश्यकताको सम्बोधन र सम्भावनालाई उपयोग गर्न तथा उपलब्धिहरूको अभिलेखीकरणलाई व्यवस्थित गर्न संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच बलियो कार्यमूलक समन्वय र पृष्ठपोषण देहायका आधारमा गरिनेछ:

- क) संघले प्रदेश र स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने: कृषि क्षेत्रका राष्ट्रिय लक्ष्य पूरा गर्न, अन्तर प्रदेश कार्यक्षेत्र समेट्ने प्रकृतिका कामहरूको

मिति २०८०-०८-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वीकृत

नेतृत्व प्रदान गर्न, सङ्घीय संसद, अन्तर्राष्ट्रिय तहमा कृषि क्षेत्रको प्रगति स्थितिको प्रतिवेदित गर्न, प्राकृतिक विपद् तथा आकस्मिक रूपमा कार्यान्वयन गर्ने कार्यहरू सम्पन्न गर्न र कृषि क्षेत्रको समग्र राष्ट्रिय अभिलेख तयार गर्न संघले प्रदेश र स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गर्नुपर्नेछ ।

ख) प्रदेशले संघ र स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने: सङ्घीय निकायहरू र स्थानीय तहबीच कृषि क्षेत्रका नीतिगत, कानुनी, व्यवस्थापकीय र प्राविधिक लगायतका विभिन्न पक्षहरूमा पुलको काम गर्न, प्रदेशका प्राथमिकताहरूको राष्ट्रिय प्राथमिकतासँग तादाम्यता मिलाउन कृषि सम्बन्धी नीति, रणनीति, योजना, कानुन तथा मापदण्ड, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको आधार तथा प्रक्रिया तर्जुमा गर्दा राष्ट्रिय दृष्टिकोण र स्थानीय अवस्थालाई समायोजन गर्न, कृषि विकासका विभिन्न सूचकहरू, तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रमाणीकरण र प्रेषण गर्न, कृषि उत्पादन सामग्री तथा प्रवाह गरिने सेवाहरूको प्रभावकारी नियमन गर्न, गुणस्तरीय कृषि उत्पादन सामग्री उपलब्धताको सुनिश्चितता गर्न, कृषि अनुसन्धान सम्बन्धी समस्या र अवसरको पहिचान गरी समाधानका उपायहरूको विकास गर्न, प्राकृतिक विपद् तथा आकस्मिक रूपमा कार्यान्वयन गर्ने कार्यहरू सम्पन्न गर्न, कृषक समुदायमा आवश्यक कृषि प्रसार तथा प्राविधिक सेवाको सुनिश्चितता गर्न तथा कृषि क्षेत्रमा हुने महामारी तथा विपद्हरूको व्यवस्थापन गर्न प्रदेशले संघ तथा स्थानीय तहसँग समन्वय गर्नेछ ।

ग) स्थानीय तहले प्रदेश र संघसँग समन्वय गर्ने: जनशक्ति, संस्थागत संरचना तथा क्षमताको प्रभावकारी परिचालन, क्षमता विकास, स्रोत साधनहरूको समुचित व्यवस्थापन, योजना तर्जुमा, प्राकृतिक विपद्

तथा आकस्मिक रूपमा कार्यान्वयन ने कार्यहरू सम्पन्न गर्न, कृषकहरूलाई गुणस्तरीय प्राविधिक सेवाको सुनिश्चितता, उपलब्ध अवसरको उपयोग र चुनौतीहरूको सामना गर्न स्थानीय तहले प्रदेश र सङ्घीय निकायहरूसँग समन्वय गर्नेछ ।

१६. संस्थागत/संरचनागत व्यवस्था: (१) संघ, प्रदेश र स्थानीय तहहरूबीच समन्वय र सहकार्यलाई प्रभावकारी र नतिजामूलक बनाउन संरचनागत व्यवस्थाका लागि समन्वय समितिहरू गठन गरिनेछन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम संघ, प्रदेश र स्थानीय तह (अन्तरसम्बन्ध तथा समन्वय) ऐन २०७७ को दफा २२ बमोजिम सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयका मन्त्रीको संयोजकत्वमा अनुसूची-१० अनुसारको विषयगत समिति (केन्द्रीय कृषि तथा पशुपन्थी विकास समिति) गठन गरिएको छ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको विषयगत समितिको बैठकमा कृषि क्षेत्र हेतु संघ तथा प्रदेश मन्त्रालयका सचिवहरूलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको विषयगत समितिले देहायका विषयमा सीमित नहुने गरी निर्णय/सिफारिस/सहजीकरण गर्नेछ ।

क) कृषि क्षेत्रका नीति, रणनीति तथा कानुनहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन,

ख) कृषि क्षेत्रका राष्ट्रिय लक्ष्यहरूको प्राप्ति तथा संवैधानिक दायित्वहरूको प्राप्ति,

ग) क्षेत्रमा विद्यमान अवसरहरूको उपयोग तथा समस्याहरूको समाधान,

घ) कृषि क्षेत्रको समग्र विकासका लागि योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकनको प्रभावकारितामा वृद्धि,

ड) कृषकहरूलाई तीनै तहबाट प्रवाह गरिने सेवा, सुविधा, सहुलियत तथा अनुदान दोहोरो नहुने गरी लक्षित नतिजाको प्राप्ति,

मिति २०८०-०८-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वीकृत

[२८]

च) कृषि तथ्याद्क सूचना सङ्कलन तथा प्रवाह,

छ) समितिले आवश्यक ठानेका समसामयिक विषयहरू,

ज) यस समितिको बैठक वर्षको कम्तीमा दुई पटक बस्नेछ ।

(५) उपदफा (१) बमोजिम सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालयका सचिव (हरू) को संयोजकत्वमा सातै प्रदेशका कृषि सम्बन्धी जिम्मेवारी प्राप्त मन्त्रालयका प्रदेश सचिवहरू र सङ्घीय कृषि मन्त्रालय अन्तरगत विभागीय प्रमुखहरू सम्मिलित अनुसूची-११ बमोजिमको केन्द्रीय कृषि विकास प्राविधिक समितिको गठन गरिएकोछ । केन्द्रिय कृषि विकास प्राविधिक समितिको कार्यहरू निम्नअनुसार हुनेछः

क) तीन तहका निकायहरूबीच समन्वय गर्नुपर्ने विषयको पहिचान गर्ने,

ख) प्रभावकारी समन्वय गर्न सचिवस्तरीय निर्णयबाट टुङ्गिने विषयको निर्णय गर्ने,

ग) संघ र प्रदेशका मन्त्रालयहरूले आ-आफ्नै प्रशासनिक प्रक्रियाबाट निर्णय लिनुपर्ने खालका समन्वयात्मक विषयहरूमा सैद्धान्तिक सहमतिको निर्णय गर्ने,

घ) विषयगत समितिले निर्णय गर्नुपर्ने विषयहरूको सूची तयार गरी सिफारिस गर्ने,

ड) अधिल्लो आर्थिक वर्षमा सम्पन्न कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा राष्ट्रिय बैठकका निर्णयहरूको कार्यान्वयन समीक्षा गरी सुधारका लागि सम्बन्धित निकायहरूलाई निर्देशन दिने,

च) कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक तयारी गर्ने केन्द्रीय कृषि विकास प्राविधिक समितिको बैठक कम्तीमा वर्षमा दुई पटक विषयगत समितिको बैठकभन्दा अगाडि बस्नेछ ।

१७. अन्तरसरकारी कृषि तथा पशुपन्धी विकास समन्वय शाखा: (१) तीन तहको समन्वयलाई प्रभावकारी रूपमा सम्पादन गर्न सङ्घीय कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालयमा एक “अन्तरसरकारी कृषि तथा पशुपन्धी विकास समन्वय शाखा” को स्थापना गरिएको छ । उक्त शाखाको स्थापना नभएसम्म कृषि विकास महाशाखा अन्तर्गतको कृषि विकास रणनीति समन्वय शाखाले उक्त कार्य गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिममा उल्लेख गरिए जस्तैको समन्वय शाखा प्रदेश कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयहरूले समेत तोक्नु पर्नेछ ।

१८. प्रदेशस्तरीय कृषि तथा पशुपन्धी विकास समिति: (१) प्रदेश र स्थानीय तहबीच कृषि तथा पशुपन्धी विकासमा समन्वय गर्न प्रदेश र स्थानीय तहको प्रतिनिधित्व हुने गरी प्रदेशको कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयका माननीय मन्त्रीको संयोजकत्वमा प्रदेशमा कृषि तथा पशुपन्धी विकास समन्वय समिति गठन गरिनेछ ।

(२) प्रदेश कृषि तथा पशुपन्धी विकास समन्वय समितिको कार्य देहाय बमोजिम हुने छ:

- क) कृषि क्षेत्रका प्रादेशिक र सङ्घीय नीति, रणनीति तथा कानुहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने,
- ख) कृषि क्षेत्रका राष्ट्रिय र प्रादेशिक लक्ष्यहरूको प्राप्ति तथा संवैधानिक दायित्वहरूको प्राप्ति गर्ने,
- ग) प्रदेशमा कृषि विकासका लागि विद्यमान अवसरहरूको उपयोग तथा समस्याहरूको समाधान गर्ने,
- घ) कृषि क्षेत्रको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन प्रभावकारी बनाउने,
- ड) कृषकहरूलाई प्रदेश र स्थानीय तहबाट प्रवाह गरिने सेवा, सुविधा, सहुलियत, अनुदान दोहोरो नहुने गरी नितिजाउन्मुख बनाउने,

- च) कृषि तथ्याद्क सूचना सङ्कलन तथा प्रवाहको व्यवस्था गर्ने,
- छ) तीन तहका निकायहरूबीच समन्वय गर्नुपर्ने विषयको पहिचान गर्ने,
- ज) विषयगत समितिले निर्णय गर्नुपर्ने विषयहरूको विषयवस्तु तयार गर्ने,
- झ) कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षाको तयारी तथा कार्यान्वयन गर्ने।

(३) प्रदेश कृषि विकास समितिको बैठक कम्तीमा वर्षमा दुई पटक बस्नेछ ।

(४) प्रदेश कृषि तथा पशुपन्धी विकास समितिको बैठक विषयगत समितिको बैठकभन्दा अगाडी बस्नु पर्नेछ ।

१९. जिल्लास्तरीय कृषि तथा पशुपन्धी विकास समन्वय समिति: (१) जिल्ला समन्वय समितिका प्रमुखको संयोजकत्वमा प्रदेशअन्तर्गत जिल्लामा अवस्थित कृषि र पशुपन्धी क्षेत्र हेर्ने कार्यालयका प्रमुखहरू, सरकारी, निजी, सहकारी तथा सामुदायिक संस्था, पेसागत संघ संस्था तथा जिल्लाभित्रका प्रत्येक स्थानीय तहका प्रतिनिधिहरू सम्मिलित एक जिल्लास्तरीय कृषि तथा पशुपन्धी विकास समन्वय समितिको गठन गरिनेछ ।

(२) जिल्लास्तरीय कृषि तथा पशुपन्धी विकास समन्वय समितिको गठन प्रदेशले तोकेअनुसार हुने र प्रदेशले तोकेको कार्य सहित तपसिलको कार्य समेत गर्नेछ ।

क) सरकारी, गैह सरकारी, निजी क्षेत्र तथा विकास साझेदार संस्थाहरूबाट जिल्लामा सञ्चालित कार्यक्रमहरूको अनुगमन समन्वय गर्ने,

ख) जिल्लाको कृषि तथा पशुपन्धी क्षेत्र हेर्ने कार्यालय र स्थानीय तहबीच समन्वय गर्ने,

- ग) कृषि विकासका लागि आवश्यक कृषि पूर्वाधारहरू निर्माणका लागि प्रदेश मन्त्रालयलाई सिफारिस गर्ने,
- घ) कृषकहरूलाई प्रदान गरिएको अनुदान, सहलियत र सेवा प्रवाहको अनुगमन गर्ने तथा सुधारका क्षेत्रहरू पहिचान गरी प्रदेश मन्त्रालयलाई सिफारिस गर्ने,
- ड) प्रदेश मन्त्रालयले निर्धारण गरेका अन्य कार्यहरू गर्ने।

(३) यो समितिको बैठक कम्तीमा प्रत्येक त्रैमासिकमा एक पटक बस्नेछ ।

२०. स्थानीय कृषि तथा पशुपन्धी विकास समिति: (१) प्रत्येक स्थानीय तहले प्रमुख/अध्यक्ष वा कृषि शाखा र पशु सेवा शाखा समेट्ने समिति (आर्थिक समिति) का संयोजकको संयोजकत्वमा कृषि शाखा र पशुसेवा शाखाका प्रमुख रहने गरी कृषि तथा पशुपन्धी विकाससँग सम्बन्धित स्थानीयस्तरका सरकारी, निजी, सहकारी तथा सामुदायिक संस्था तथा कृषक प्रतिनिधि सम्मिलित एक स्थानीय कृषि तथा पशुपन्धी विकास समन्वय समितिको गठन गरिनेछ ।

(२) समितिको कार्यविवरण देहायका विषयहरूमा आधारित भएर स्थानीय तहले तयार गर्नेछ:

- क) सरकारी, गैह सरकारी, निजी क्षेत्र तथा विकास साझेदार संस्थाहरूबाट स्थानीय तहमा सञ्चालित कार्यक्रमहरूको अनुगमन र समन्वय गर्ने,
- ख) प्रदेश कृषि तथा पशुपन्धी क्षेत्र हेतु कार्यालय र स्थानीय तहबीच समन्वय गर्ने,
- ग) कृषि विकासका लागि आवश्यक कृषि पूर्वाधारहरू निर्माणका लागि प्रदेश मन्त्रालयलाई सिफारिस गर्ने,

- घ) कृषकहरूलाई प्रदान गरिएको अनुदान सहुलियत सेवा प्रवाहको अनुगमन गर्ने र सुधारका क्षेत्रहरू पहिचान गरी प्रदेश मन्त्रालयलाई सिफारिस गर्ने,
- ङ) स्थानीय तहले निर्धारण गरेका अन्य कार्यहरू गर्ने ।
- (३) यो समितिको बैठक कम्तीमा प्रत्येक त्रैमासिकमा एक पटक बस्नेछ ।

२१. जिल्लास्तरीय बालीनाली क्षेत्र प्राविधिक सहजीकरण समूह: (१) जिल्लास्तरीय कृषि विकास सम्बन्धी कार्यालय प्रमुखको संयोजकत्वमा जिल्लाभित्रका प्रत्येक स्थानीय तहका कृषि शाखाका प्राविधिक कर्मचारीहरूको प्रतिनिधित्व हुने गरी स्थानीय तहलाई प्राविधिक रूपमा सहजीकरण गर्ने संस्थागत व्यवस्थाका लागि एक बालीनाली प्राविधिक सहजीकरण समूहको व्यवस्था प्रदेश कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयले गर्नेछ ।

- (२) यस्तो सहजीकरण समूहले प्रमुख रूपमा देहायअनुसार कार्य गर्नेछ:
- क) जिल्लास्तर र स्थानीय तहबाट सेवा प्रवाह र कृषि (बालीनाली क्षेत्र) विकास सम्बन्धी आवश्यक विषयहरूमा छलफल, संवाद र सिकाइ पद्धतिको स्थापना र स्थानीय तहमा कार्यरत कृषि प्राविधिकहरूलाई पर्ने प्राविधिक समस्याको समाधान, योजना तर्जुमा, कार्यक्रम सञ्चालनका प्राथमिकता, प्राविधिकहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमहरू निर्धारण गर्नु ।
- ख) तीनै तहको समन्वय तथा सहकार्यमा सञ्चालन गर्नुपर्ने कृषि (बालीनाली) सम्बन्धी कार्यक्रम तथा योजनाहरू कार्यान्वयन तथा प्रदेश मन्त्रालयमा रिपोर्टिङ गर्नु ।

ग) सहजीकरण समूहको विस्तृत कार्यविवरण र कार्य-पद्धति प्रदेश मन्त्रालयले स्थानीय तहहरूसँगको समन्वयमा तयार गरी लागू गर्नेछ ।

घ) प्रदेशको कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयले तोकेका अन्य कार्यहरू गर्नेछ ।

(३) सहजीकरण समूहको बैठक सामान्यतया दुई महिनाको एकपटक बस्नेछ ।

२२. जिल्लास्तरीय पशुपन्थी तथा मत्स्य क्षेत्र प्राविधिक सहजीकरण समूह: (१)

जिल्लास्तरीय पशुपन्थी विकास सम्बन्धी कार्यालय प्रमुखको संयोजकत्वमा जिल्लाभित्रका प्रत्येक स्थानीय तहका पशु सेवा शाखाका प्राविधिक कर्मचारीहरूको प्रतिनिधित्व हुने गरी स्थानीय तहलाई प्राविधिक रूपमा सहजीकरण गर्ने संस्थागत व्यवस्थाका लागि एक पशुपन्थी तथा मत्स्य प्राविधिक सहजीकरण समूहको व्यवस्था प्रदेश कृषि क्षेत्र हेर्ने मन्त्रालयले गर्नु पर्नेछ ।

(२) यस्तो सहजीकरण समूहले प्रमुख रूपमा देहायअनुसार कार्य गर्नेछ ।

क) जिल्लास्तर र स्थानीय तहबाट सेवा प्रवाह र पशुपन्थी तथा मत्स्य विकास सम्बन्धी आवश्यक विषयहरूमा छलफल, सम्वाद र सिकाइ-पद्धतिको स्थापना र स्थानीय तहमा कार्यरत पशुपन्थी तथा मत्स्य प्राविधिकहरूलाई पर्ने प्राविधिक समस्याको समाधान, योजना तर्जुमा, कार्यक्रम सञ्चालनका प्राथमिकता, प्राविधिकहरूको क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू तय गर्ने ।

ख) तीनै तहको समन्वय तथा सहकार्यमा सञ्चालन गर्नुपर्ने पशुपन्थी तथा मत्स्य सम्बन्धी कार्यक्रम तथा योजनाहरू कार्यान्वयन तथा प्रदेश मन्त्रालयमा रिपोर्टिङ गर्ने ।

(३) सहजीकरण समूहको विस्तृत कार्यविवरण र कार्य-पद्धति प्रदेश मन्त्रालयले तोकेअनुसार हुनेछ ।

(४) सहजीकरण समूहको बैठक सामान्यतया: दुई महिनाको एकपटक बस्नेछ ।

२३. अनुगमन तथा मूल्यांकनः (१) संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले आ-आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र कृषि तथा पशुपन्धी विकासका कार्यक्रमहरू अनुगमन गर्नुपर्नेछ ।

(२) प्रदेश र स्थानीय तहहरूले अनुगमन तथा मूल्यांकनका विभिन्न सूचक बाहेक अनिवार्य रूपले दिगो कृषि विकास लक्ष्य, कृषि विकास रणनीति र पञ्चवर्षीय योजनामा उल्लेखित सूचकहरूलाई प्रादेशिक र स्थानीय रूपमा खण्डीकरण गरी अनुगमन मूल्यांकन सूचकहरू तयार गर्नुपर्नेछ ।

(३) राष्ट्रिय योजना आयोगद्वारा तयार गरिएको अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शनका आधारमा प्रदेश र स्थानीय तहले आ-आफ्नो अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्यप्रक्रिया तयार गरी सोका आधारमा कृषि तथा पशुपन्धी क्षेत्रको अनुगमन मूल्यांकन गर्नुपर्नेछ ।

(४) संघबाट प्रदेश र स्थानीय तहमा सशर्त अनुदानको रूपमा हस्तान्तरण हुने आयोजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन, मूल्यांकन तथा रिपोर्टिङ तोकिएको ढाँचामा अर्धवार्षिक रूपमा माघ मसान्त र श्रावण मसान्तभित्र गर्नुपर्नेछ ।

(५) प्रदेशबाट स्थानीय तहमा सशर्त अनुदानको रूपमा हस्तान्तरण हुने आयोजना तथा कार्यक्रमको अनुगमन, मूल्यांकन तथा रिपोर्टिङ तोकिएको ढाँचामा प्रदेश मन्त्रालयलाई गर्नुपर्नेछ ।

(६) कृषि शाखा र पशु सेवा शाखाले प्रदेश मन्त्रालयको जिल्ला स्थित कार्यालयले स्थानीय तहमा सञ्चालन गरेको कार्यक्रम/योजनाहरूको समेत

स्थानीय तहको नियमित अनुगमन गरी प्रदेश मन्त्रालयको जिल्ला स्थित कार्यालयलाई पृष्ठपोषण गर्नुपर्नेछ ।

(७) प्रदेश मन्त्रालयले वार्षिक रूपमा प्रदेशको कृषि विकास प्रतिवेदन भाद्र महिनाभित्र सङ्घीय मन्त्रालयमा पठाउनुपर्नेछ ।

२४. तथ्याङ्क व्यवस्थापन: (१) संघ, प्रदेश र स्थानीय तह, वित्तीय तथा अन्य निकायहरूले कृषि क्षेत्रमा गरेका लगानी, कृषिजन्य उत्पादनको अवस्था, सामाग्री तथा स्रोतको स्थिति, बजारीकरण लगायत कृषि विकासका विभिन्न पक्षहरूको राष्ट्रिय अभिलेख राख्ने, विश्लेषण गर्ने र प्रकाशन गर्ने काम सङ्घीय मन्त्रालयले गर्नुपर्नेछ ।

(२) देशले अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा प्रतिवद्धता गरेका कार्यहरू तथा विकास सहायता प्राप्त गरी सम्पादन गरिएका कार्य सम्पादनका वस्तुगत सूचनाहरूको अभिलेखीकरण सङ्घीय मन्त्रालयले गर्नुपर्नेछ ।

क) यस कार्यमा सहयोग गर्न स्थानीय तह र प्रदेशले संघलाई ती तथ्याङ्कहरू रिपोर्टिङ गर्नुपर्नेछ ।

ख) सङ्घीय मन्त्रालयले तथ्याङ्क व्यवस्थापनका लागि तीनै तह आबद्ध हुने गरी अनलाइन तथ्याङ्क-पद्धतिको स्थापना गर्नुपर्नेछ र सबैले सो पद्धतिमा तथ्याङ्क प्रविष्टि गर्नुपर्नेछ ।

ग) तथ्याङ्क सम्बन्धी अन्य व्यवस्था कृषि सूचना व्यवस्थापन प्रणाली बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

अनुसूची-१
कृषि विकास कार्यक्रमको वर्गीकरण

स्थानीय तहको नाम:

क्र.सं.	कार्यक्रमको विवरण	वर्गीकरण				कैफियत
		स्थानीय खाद्य सुरक्षा	उद्घोगका लागि कच्चा पदार्थ उत्पादन	महानगर र ठूला बजार केन्द्रमा उत्पादनको आपूर्ति	निर्यात	
१.	कृषि उत्पादन सामग्री आपूर्ति					
२.	बीउ उत्पादन					
३.	उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि					
४.	झेवफल वा सझेख्या वृद्धि					
५.	कृषि उत्पादनको बजार प्रवर्द्धन					
६.	कृषि पूर्वाधार विकास					
७.	प्रशोधन तथा मूल्य अभिवृद्धि					

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वीकृत

अनुसूची-२
स्थानीय तहले प्रदेशमा पठाउने कृषि विकास योजना

स्थानीय तहको नामः

क्र.सं.	कार्यक्रम	अनुमानित लागत रु.	स्थानीय तहको लागत सहभागिता रु.	उपभोक्ताको लागत रु.	पूर्व तयारीको अवस्था
१.					
२.					
३.					

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वीकृत

[२८]

अनुसूची-३
प्रदेशले गर्ने कृषि विकास कार्यक्रमको वर्गीकरण

प्रदेशको नामः

क्र. सं.	कार्यक्रमको विवरण	वर्गीकरण				लक्षित स्थानीय तह वा जिल्ला
		स्थानीय खाद्य सुरक्षा	उद्योगका लागि कच्चा पदार्थ उत्पादन	महानगर र ठूला बजार केन्द्रमा उत्पादनको आपूर्ति	निर्यात	
१.	कृषि उत्पादन सामग्री आपूर्ति					
२.	बीउ, बेर्ना तथा नस्त उत्पादन (स्रोत केन्द्र स्थापना)					
३.	उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि					
४.	झेत्रफल वा सझाया वृद्धि					
५.	कृषि उत्पादनको बजार प्रवर्द्धन					
६.	कृषि पूर्वाधार विकास					
७.	प्रशोधन तथा मूल्य अभिवृद्धि					

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वीकृत

अनुसूची-४

प्रदेशले संघमा पठाउने कृषि विकास योजना

प्रदेशको नामः

क्र.सं.	कार्यक्रम	अनुमानित लागत रु.	प्रदेश तहको लागत सहभागिता रु.	उपभोक्ताको लागत रु.	पूर्व तयारीको अवस्था र लक्षित स्थानीय तह
१.					
२.					
३.					

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वीकृत

[४०]

अनुसूची-५
पूर्वाधार आयोजनाको आधारभूत विवरण

प्रदेशको नाम:

क्र. सं.	पूर्वाधारको नाम ठेगाना		
	विवरण	पुष्टीकरण	
१	सम्भाव्यता अध्ययन भएको नभएको भएको भए प्रतिवेदन पेस गर्नुपर्ने	भएको	नभएको
२	सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन पेस	भएको	नभएको
३	लाभान्वित परिवार सङ्ख्या		
४	जग्गाको स्वामित्व	सरकारी	निजी
५	जग्गाको क्षेत्रफल (रोपनी)		
६	जग्गाको क्षेत्रफल र स्वामित्व सम्बन्धी प्रमाण	भएको	नभएको
७	आधिकारिक निकायबाट स्वीकृत लागत अनुमान	भएको	नभएको
८	निर्माण प्रक्रिया	टेन्डर	उपभोगता समिति
९	लागत साझेदारी	संघ.... प्रतिशत	प्रदेश स्थानीय तहप्रतिशत
१०	पूर्वाधार निर्माणको अवधि	एक वर्षीय	बहुवर्षीय
११	निर्माणपश्चात पूर्वाधारको स्वामित्व	सरकारी	सामुदायिक/सहकारी
१२	सञ्चालन प्रक्रिया	सरकारी	सामुदायिक/सहकारी
१३	प्रमाणित गर्ने अधिकारीको नाम ठेगाना: हस्ताक्षर: सम्पर्क नम्बर:		

मिति २०८०-०८-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वीकृत

अनुसूची-६
विषयगत विभागले गर्ने लेखाजोखा (एप्राइजल)

कार्यक्रमको नाम लक्षित प्रदेश र स्थानीय तह:

क्र.सं.	विवरण	पुष्टीकरण	कैफियत
१	सम्भाव्यता अध्ययन	भएको	नभएको
२	पूर्वाधार भए अनुसूची-५ अनुसारको विवरण	भएको	नभएको
३	कृषि विकास रणनीतिको प्राथमिकता सँग तालमेल		
४	राष्ट्रिय प्राथमिकतासँगको तालमेल	सरकारी	निजी
५	आवधिक योजनासँगको तालमेल		
६	आयात न्यूनीकरण कार्ययोजनासँगको तालमेल	भएको	नभएको
७	निर्यात न्यूनीकरण कार्ययोजनासँगको तालमेल	भएको	नभएको

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वीकृत

अनुसूची-७

कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा केन्द्रीय समिति

- अध्यक्ष : माननीय मन्त्री, कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय
- सदस्य : सचिव (हरू), कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय
- सदस्य : कार्यकारी निर्देशक, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्
- सदस्य : सहसचिव, राष्ट्रिय योजना आयोग
- सदस्य : सहसचिव, अर्थ मन्त्रालय
- सदस्य : सहसचिव, ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
- सदस्य : सहसचिव, भूमि सुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय
- सदस्य : सहसचिव, वन तथा वातावरण मन्त्रालय
- सदस्य : सहसचिव, कृषि विकास महाशाखा कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय
- सदस्य : महानिर्देशक, कृषि विभाग
- सदस्य : महानिर्देशक, पशु सेवा विभाग
- सदस्य : महानिर्देशक, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग
- सदस्य : सचिवहरू, सबै प्रदेशका कृषि मन्त्रालय
- सदस्य : प्रतिनिधि, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ
- सदस्य : प्रतिनिधि, नेपाल उद्योग परिसंघ
- सदस्य : अध्यक्ष/उपाध्यक्ष, नेपाल नगरपालिका संघ
- सदस्य : मेयर/उपमेयर, तोकिएका नगरपालिका
- सदस्य : अध्यक्ष/उपाध्यक्ष, नेपाल गाउँपालिका संघ
- सदस्य : अध्यक्ष/उपाध्यक्ष, तोकिएका गाउँपालिका
- सदस्य : प्रमुख विकास साझेदारहरू
- सदस्यसचिव : सहसचिव, योजना तथा विकास सहायता समन्वय महाशाखा, कृषि
तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय

मिति २०८०-०८-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वीकृत

अनुसूची-८

कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा प्राविधिक समिति

- अध्यक्ष : सहसचिव, योजना तथा विकास सहायता समन्वय महाशाखा,
- सदस्य : सहसचिव, कृषि विकास महाशाखा
- सदस्य : सहसचिव, पशुपन्धी तथा मत्स्य विकास महाशाखा
- सदस्य : प्रमुख, बजेट र कार्यक्रम शाखा
- सदस्य : प्रमुख, विकास सहायता समन्वय शाखा
- सदस्य : प्रमुख, पशुपन्धी उत्पादन प्रवर्द्धन शाखा
- सदस्य : प्रमुख, कृषि तथा पशुपन्धी बजार प्रवर्द्धन शाखा
- सदस्य : प्रमुख, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा शाखा
- सदस्य : प्रमुख, कृषि उत्पादकत्व व्यवस्थापन शाखा
- सदस्य : प्रमुख, कानून र फैसला कार्यान्वयन शाखा
- सदस्य : प्रमुख विकास साझेदारहरू
- सदस्यसचिव : प्रमुख, कृषि विकास रणनीति समन्वय शाखा

अनुसूची-९

कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा सञ्चालन प्रदेश समिति

अध्यक्ष	: माननीय मन्त्री, प्रदेश कृषि मन्त्रालय
सदस्य	: सचिव, प्रदेश कृषि मन्त्रालय
सदस्य	: प्रतिनिधि, पूर्वधार विकास मन्त्रालय
सदस्य	: प्रतिनिधि, वन, वातावरण तथा भू-संरक्षण मन्त्रालय
सदस्य	: प्रतिनिधि, आर्थिक मामिला तथा सहकारी मन्त्रालय
सदस्य	: प्रतिनिधि, प्रदेश योजना आयोग
सदस्य	: प्रतिनिधि, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
सदस्य	: निर्देशक, कृषि विकास निर्देशनालय
सदस्य	: निर्देशक, पशुपन्थी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय
सदस्य	: प्रतिनिधि, प्रदेश सहकारी महासंघ
सदस्य	: प्रतिनिधि, प्रदेश कृषक सङ्गाल
सदस्य	: प्रदेशमा कार्यरत विकास साझेदारका प्रतिनिधिहरू
सदस्यसचिव	: प्रमुख, योजना तथा कार्यक्रम महाशाखा, प्रदेश कृषि मन्त्रालय

अनुसूची-१०

विषयगत (कृषि तथा पशुपन्धी विकास) समितिको संरचना

- अध्यक्ष : माननीय मन्त्री, कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय
- सदस्य : माननीय मन्त्री, कृषि क्षेत्र हर्ने मन्त्रालय, कोशी प्रदेश
- सदस्य : माननीय मन्त्री, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, मध्येश प्रदेश
- सदस्य : माननीय मन्त्री, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, बागमती प्रदेश
- सदस्य : माननीय मन्त्री, भूमि व्यवस्था, कृषि, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश
- सदस्य : माननीय मन्त्री, कृषि, खाद्य प्रविधि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय, लुम्बिनी प्रदेश
- सदस्य : माननीय मन्त्री, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, कर्णाली प्रदेश
- सदस्य : माननीय मन्त्री, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, सुदूरपश्चिम प्रदेश
- सदस्य : अध्यक्षले तोकेको स्थानीय तहको दुई जना प्रमुख वा अध्यक्ष
- सदस्य : सचिवहरू, संघ तथा सातै प्रदेश आमन्त्रित सदस्य
- सदस्यसचिव : सहसचिव, कृषि तथा पशुपन्धी विकास मन्त्रालय, योजना तथा विकास सहायता समन्वय महाशाखा

अनुसूची-११

सचिवस्तरीय केन्द्रीय कृषि विकास प्राविधिक समितिको संरचना

सचिव (हरू), कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय	संयोजक
सचिव, कृषि क्षेत्र हर्ने मन्त्रालय, कोशी प्रदेश	सदस्य
सचिव, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, मधेश प्रदेश	सदस्य
सचिव, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, बागमती प्रदेश	सदस्य
सचिव, भूमि व्यवस्था, कृषि, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश	सदस्य
सचिव, कृषि, खाद्य प्रविधि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय, लुम्बिनी प्रदेश	सदस्य
सचिव, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, कर्णाली प्रदेश	सदस्य
सचिव, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, सुदूरपश्चिम प्रदेश	सदस्य
सहसचिव, कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय, प्रशासन महाशाखा	सदस्य
सहसचिव, कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय, कृषि विकास महाशाखा	सदस्य
सहसचिव, कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय, खाद्य सुरक्षा तथा खाद्यप्रविधि महाशाखा	सदस्य
सहसचिव, कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय, योजना तथा विकास सहायता समन्वय महाशाखा	सदस्य
सहसचिव, कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय, कृषि तथा पशुपन्थी व्यवसाय प्रवर्द्धन महाशाखा	सदस्य
सहसचिव, कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय, पशुपन्थी तथा मत्स्य विकास महाशाखा	सदस्य
सहसचिव, कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय, पशु स्वास्थ्य महाशाखा	सदस्य
महानिर्देशक, कृषि विभाग	सदस्य
महानिर्देशक, पशु सेवा विभाग	सदस्य
महानिर्देशक, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग	सदस्य

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वीकृत

कार्यकारी निर्देशक, कृषि अनुसन्धान परिषद्	सदस्य
कृषि क्षेत्र संयुक्त समीक्षा प्राविधिक समितिमा प्रतिनिधित्व गर्ने विकास साझेदार निकायहरूका प्रतिनिधि	सदस्य
प्रमुख, अन्तरसरकारी कृषि तथा पशुपन्थी विकास समन्वय शाखा	सदस्य-सचिव

मिति २०८०-०४-२५ मा विषयगत समितिबाट अनुमोदित भई माननीय मन्त्री (विषयगत समितिका अध्यक्ष) बाट

मिति २०८०-०८-१८ मा स्वीकृत

[४८]

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्थी विकास मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौं